

## I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

## REKOMENDACIJOS

## EUROPOS SISTEMINĖS RIZIKOS VALDYBA

## EUROPOS SISTEMINĖS RIZIKOS VALDYBOS REKOMENDACIJA

2011 m. gruodžio 22 d.

dėl kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais

(ESRV/2011/2)

(2012/C 72/01)

EUROPOS SISTEMINĖS RIZIKOS VALDYBOS BENDROJI VALDYBA,

atsižvelgdama į 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1092/2010 dėl Europos Sąjungos finansų sistemos makrolygio rizikos ribojimo priežiūros ir Europos sisteminės rizikos valdybos įsteigimo <sup>(1)</sup>, ypač į jo 3 straipsnio 2 dalies b, d ir f punktus ir 16–18 straipsnius,

atsižvelgdama į 2011 m. sausio 20 d. Europos sisteminės rizikos valdybos sprendimą ESRV/2011/1, kuriuo patvirtinamos Europos sisteminės rizikos valdybos darbo tvarkos taisyklės <sup>(2)</sup>, ypač į jo 15 straipsnio 3 dalies e punktą ir 18–20 straipsnius,

atsižvelgdama į atitinkamų privačiojo sektoriaus suinteresuotųjų asmenų nuomones,

kadangi:

- (1) JAV doleriai yra svarbi Sąjungos kredito įstaigų finansavimo valiuta. Sąjungos kredito įstaigos daugiausia skolinasi JAV doleriais didmeninėse rinkose;
- (2) iš esmės neatitinka Sąjungos kredito įstaigų JAV dolerių turto ir išipareigojimų terminai: trumpalaikis didmeninis finansavimas naudojamas ilgalaikiai veiklai ir turtui

finansuoti; be to, kinta kai kurios kitos sandorių šalys. Terminų nesutapimo ir kintančių investuotojų derinys yra pagrindinė pažeidžiamumo rūšis;

- (3) po didelės įtampos, patirtos 2008 metais, nuo 2011 m. birželio mėn. tęsiasi įtampa finansavimo JAV doleriais rinkose; dėl to, siekiant suteikti finansavimą JAV doleriais, centriniai bankai įvedė apskaitimo sandorių finansavimo linijas. Šios įtampos sukelia didelę tiesioginę riziką, kuri gali grėsti visai sistemai: visų pirma, trumpuoju laikotarpiu, banko likvidumui, o vidutinės trukmės laikotarpiu – realiajai ekonomikai, kadangi sumažėja Sąjungos kredito įstaigų skolinimas JAV doleriais, ir šių kredito įstaigų mokumui, jei išskolinimas mažinamas paskubomis ir žemomis kainomis;
- (4) pastaraisiais metais kredito įstaigos, centriniai bankai ir priežiūros institucijos įgyvendino priemones, skirtas bendrosioms finansavimo ir likvidumo rizikoms sušvelninti; kai kurios iš šių priemonių padėjo pagerinti Sąjungos kredito įstaigų finansavimą JAV doleriais ir likvidumo pozicijas. Vis dėlto, siekiant išvengti įtampų finansavimo JAV doleriais rinkose pasikartojimo, reikalingas sisteminis metodas;
- (5) mikrolygio rizikos ribojimo priemonės turėtų būti sustiprintos siekiant makrolygio rizikos ribojimo tikslų – išvengti tokios Sąjungos kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais įtampos, kokia buvo matoma pastarųjų finansinių krizių metu;
- (6) duomenų trūkumas Sąjungos lygiu riboja galimybę išanalizuoti galimą finansavimo JAV doleriais rizikos poveikį; todėl reikėtų pagerinti duomenų kokybę;

<sup>(1)</sup> OL L 331, 2010 12 15, p. 1.

<sup>(2)</sup> OL C 58, 2011 2 24, p. 4.

- (7) viso bankų sektoriaus ir atskirų įmonių atidi stebėseną padėtų kompetentingoms institucijoms geriau įvertinti finansavimo JAV doleriais ir likvidumo rizikų pokyčius; tai taip pat padėtų joms skatinti bankus imtis būtinų *ex ante* priemonių pernelyg didelei rizikai apriboti ir rizikos valdymui patobulinti. Rekomenduojamos priemonės šios srityse atitinka 2011 m. rugsėjo 21 d. ESRV rekomendacijos dėl skolinimo užsienio valiutomis <sup>(1)</sup> F rekomendaciją;
- (8) viena iš priemonių finansavimo JAV doleriais rizikoms sušvelninti yra ypatingųjų atvejų finansavimo planai, kuriais siekiama išvengti didėjančių finansavimo problemų ekstremaliose situacijose. Tačiau ypatingųjų atvejų planai gali sukelti naujų sisteminių problemų, jei dėl jų kredito įstaigos tuo pačiu metu imtųsi panašių veiksmų;
- (9) 2012 m. antroje pusėje Europos sisteminės rizikos valdyba (ESRV) peržiūrės šios rekomendacijos įgyvendinimo pažangą;
- (10) šios rekomendacijos priede nagrinėjama reikšminga sisteminė rizika finansų stabilumui Sąjungoje, kurią sukelia Sąjungos kredito įstaigų finansavimas JAV doleriais;
- (11) ši rekomendacija nepažeidžia Sąjungos centrinių bankų įgaliojimų vykdyti pinigų politiką ir ESRV pavestų užduočių;
- (12) ESRV rekomendacijos skelbiamos po to, kai Tarybai pranešama apie Bendrosios valdybos ketinimą tai padaryti ir Tarybai suteikiama galimybė reaguoti;

PRIĖMĖ ŠIĄ REKOMENDACIJĄ:

#### 1 SKIRSNIS

##### REKOMENDACIJOS

#### A rekomendacija – Finansavimo JAV doleriais ir likvidumo stebėseną

Nacionalinėms priežiūros institucijoms rekomenduojama:

- Atidžiai stebėti kredito įstaigų finansavimą JAV doleriais ir jų prisiimamą likvidumo riziką; tai būtų dalis jų atliekamos kredito įstaigų viso finansavimo ir likvidumo pozicijų stebėsenos. Visų pirma nacionalinės priežiūros institucijos turėtų stebėti:
  - terminų JAV doleriais neatitikimą;

<sup>(1)</sup> 2011 m. rugsėjo 21 d. Europos sisteminės rizikos valdybos rekomendacija ESRV/2011/1 dėl skolinimo užsienio valiutomis (OL C 342, 2011 11 22, p. 1).

- finansavimo koncentraciją pagal kitos sandorio šalies rūšį, didžiausią dėmesį teikiant kitoms trumpalaikių sandorių šalims;
  - JAV dolerių apskaitimo sandorių (įskaitant valiutų palūkanų normų apskaitimo sandorius) vartojimą;
  - rizikos pozicijas grupės viduje.
- Kol finansavimo JAV doleriais ir likvidumo rizikos pozicijos nepasiekė pernelyg aukšto lygio, apsvaistyti galimybę:
    - skatinti kredito įstaigas imtis veiksmų tinkamai valdyti rizikas, kylančias dėl terminų JAV doleriais neatitikimų;
    - riboti riziką, kartu vengiant nevaldomo esamų finansavimo struktūrų reguliavimo.

#### B rekomendacija – Ypatingųjų atvejų finansavimo planai

Nacionalinėms priežiūros institucijoms rekomenduojama:

- užtikrinti, kad savo ypatingųjų atvejų finansavimo planuose kredito įstaigos numatytų veiksmus finansavimo JAV doleriais šokui valdyti ir kad šios kredito įstaigos būtų apsvaistę tokių veiksmų galimybes, jei tuo pačiu metu jų bandytų imtis daugiau nei viena kredito įstaiga. Ypatingųjų atvejų finansavimo planuose turėtų būti apsvaistyti bent galimi ypatingųjų atvejų finansavimo šaltiniai, jei sumažėtų pasiūla iš skirtingų kitų sandorių šalių kategorijų;
- įvertinti ypatingųjų atvejų finansavimo planuose numatytų šių valdymo veiksmų galimybes viso bankų sektoriaus lygiu. Jeigu laikoma, kad kredito įstaigų vienalaikiai veiksmai galėtų sukelti galimą sisteminę riziką, nacionalinėms priežiūros institucijoms rekomenduojama apsvaistyti veiksmus šiai rizikai sumažinti ir šių veiksmų poveikį Sąjungos bankų sektoriaus stabilumui.

#### 2 SKIRSNIS

##### ĮGYVENDINIMAS

#### 1. Aiškinimas

1. Šioje rekomendacijoje:

- kredito įstaiga – kredito įstaiga, kaip apibrėžta 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/48/EB dėl kredito įstaigų veiklos pradėjimo ir vykdymo <sup>(2)</sup> 4 straipsnio 1 dalyje;
- Sąjungos kredito įstaiga – kredito įstaiga, pagal Direktyvą 2006/48/EB turinti leidimą vykdyti veiklą valstybėje narėje;

<sup>(2)</sup> OL L 177, 2006 6 30, p. 1.

- c) nacionalinė priežiūros institucija – kompetentinga ar priežiūros institucija, kaip apibrėžta Reglamento (ES) Nr. 1092/2010 1 straipsnio 3 dalies f punkte;
  - d) finansavimas JAV doleriais – lėšų gavimas JAV doleriais išreikštais išsipareigojimais.
2. Priedas yra sudedamoji šios rekomendacijos dalis. Esant prieštaravimų tarp pagrindinio teksto ir priedo, vadovaujamas pagrindiniu tekstu.

## 2. Įgyvendinimo kriterijai

1. Šios rekomendacijos įgyvendinimui taikomi tokie kriterijai:
- a) ši rekomendacija taikoma tik Sąjungos kredito įstaigų finansavimui JAV doleriais;
  - b) turėtų būti vengiama galimybės rinktis palankesnes reglamentavimo sąlygas;
  - c) įgyvendinant turi būti tinkamai atsižvelgiama į proporcingumo principą, kadangi kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais sisteminė reikšmė yra skirtinga; kartu turi būti atsižvelgiama į kiekvienos rekomendacijos tikslą ir turinį;
  - d) kiti konkretūs A ir B rekomendacijų įgyvendinimo kriterijai yra išdėstyti priede.
2. Adresatai turi pranešti ESRV ir Tarybai apie veiksmus, kurių buvo imtasi laikantis šios rekomendacijos, arba tinkamai pateisinti neveikimą. Ataskaitose turi būti pateikiama bent:
- a) informacija apie veiksmų, kurių imtasi, esmę ir grafiką;
  - b) veiksmų, kurių imtasi, poveikio šios rekomendacijos tikslų požiūriu, vertinimas;
  - c) išsamus bet kokio neveikimo ar nukrypimo nuo šios rekomendacijos, įskaitant bet kokią uždelsimą, pateisinimas.

## 3. Tolesnių veiksmų grafikas

1. Iki 2012 m. birželio 30 d. adresatai turi pranešti ESRV ir Tarybai apie veiksmus, kurių buvo imtasi laikantis A ir B rekomendacijų, o neveikimo atveju – tinkamą pateisinimą.
2. Nacionalinės priežiūros institucijos gali teikti suvestines ataskaitas per EBI.
3. Bendroji valdyba gali pratęsti 1 dalyje numatytus terminus, jei vienai ar daugiau rekomendacijų įgyvendinti valstybėse narėse reikia imtis teisėkūros iniciatyvų.

## 4. Stebėseną ir vertinimą

1. ESRV sekretoriatas:
  - a) padeda adresatams, įskaitant pagalbą organizuojant koordinuotą ataskaitų teikimą, teikia reikiamus ataskaitų modelius, o prireikus – išsamiau apibūdina tolesnių veiksmų ypatumus ir grafiką;
  - b) tikrina adresatų tolesnius veiksmus, įskaitant ir tuos atvejus, kai jie to prašo, ir per du mėnesius nuo terminų tolesniems veiksams atlikti pasibaigimo per Valdymo komitetą teikia Bendrajai valdybai ataskaitą apie tuos tolesnius veiksmus.
2. Bendroji valdyba įvertina adresatų pateiktas ataskaitas apie veiksmus ir pateisinimus dėl neveikimo ir, kai tinkama, sprendžia, ar šios rekomendacijos buvo laikomasi ir adresatai tinkamai pateisino savo neveikimą.

Priimta Frankfurte prie Maino 2011 m. gruodžio 22 d.

ESRV Pirmininkas  
Mario DRAGHI

## PRIEDAS

**EUROPOS SISTEMINĖS RIZIKOS VALDYBOS REKOMENDACIJOS DĖL SĄJUNGOS KREDITO ĮSTAIGŲ  
FINANSAVIMO JAV DOLERIAIS**

	<i>Puslapis</i>
Santrauka .....	2
I. Sąjungos kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais apžvalga .....	2
II. Rizika, kylanti dėl finansavimo JAV doleriais naudojimo .....	9
III. Europos sisteminės rizikos valdybos rekomendacijos .....	13
Priedėlis. Duomenų apie Sąjungos kredito įstaigų finansavimą JAV doleriais savanoriškas rinkimas .....	20

## SANTRAUKA

JAV doleris yra svarbi ES kredito įstaigų finansavimo valiuta. Ji sudaro apie 15 % kredito įstaigų visų įsipareigojimų. Beveik visas finansavimas, kuriuo galima naudotis ES, yra didmeninis, o didelė jo dalis yra itin trumpalaikė. Atrodo, kad iš esmės neatitinka ilgalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų JAV doleriais terminai, be to, kai kurių sandorio šalių dalyvavimas rinkoje nėra pastovus. Toks terminų neatitikimo ir investuotojų nepastovumo derinys yra pagrindinė pažeidžiamumo rūšis.

Turimi duomenys rodo, kad nuo 2011 m. birželio mėn. tęsiasi įtampa finansavimo JAV doleriais rinkose. Neseniai kai kurios ES kredito įstaigos paskelbė apie planus sumažinti turtą JAV doleriais, iš dalies siekdamos sumažinti savo priklausomybę nuo finansavimo JAV doleriais. Dėl šios priežasties gali kilti mažiausiai dvi tiesioginės ir greičiausiai sisteminės rizikos: pasireikš poveikis ES kredito įstaigų mokumui, jei turtas parduodamas paskubomis ir už žemą kainą, o dėl sumažėjusio ES kredito įstaigų skolinimo JAV doleriais taip pat bus paveikta ir realioji ekonomika.

Remiantis rinkos informacija, galima daryti išvadą, kad apskaitimo sandorių linijos tarp centrinių bankų, net kai jomis ir nesinaudojama, rinkos dalyviams teikia pasitikėjimo ir skatina užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkos veikimą. Tai gali reikšti, kad yra moralinė rizika, trukdanti ES kredito įstaigoms pereiti prie atsparesnės netikėtoms situacijoms finansavimo struktūros. Iš tiesų kai kurios ES kredito įstaigos skirtingose šalyse savo ypatingųjų atvejų finansavimo planuose nenumato konkrečių veiksmų finansavimo JAV doleriais (užsienio valiutomis) sukurtųjų atvejais.

Šioje ataskaitoje pateiktos rekomendacijos nėra strategija, specialiai sukurta dabartinei įtampai sumažinti. Šių rekomendacijų tikslas yra pradėti procesą, kuris kitos finansų krizės metu padėtų išvengti ES kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais įtampos, panašios į buvusią per 2008 ir 2011 m. finansų krizes.

Šiose rekomendacijose pagrindinis dėmesys skiriamas mikrolygio rizikos ribojimo priemonių stiprinimui, siekiant makrolygio rizikos ribojimo tikslų, ir jos yra susijusios su: i) iš karto atliekamu ES kredito įstaigų finansavimo ir likvidumo JAV doleriais rizikų atidžiu stebėjimu ir, prireikus, šių rizikų ribojimu prieš joms pasiekiant pernelyg aukštą lygį, tačiau vengiant nevaldomo dabartinių finansavimo JAV doleriais struktūrų koregavimosi; ii) užtikrinimu, kad kredito įstaigų vadovybės veiksmai finansavimo JAV doleriais sukurtiems valdyti būtų įtraukti į kredito įstaigų ypatingųjų atvejų finansavimo planus mažinant galimą sisteminę riziką, kuri gali kilti, jei kredito įstaigos tuo pačiu metu imtųsi veiksmų pagal panašius ypatingųjų atvejų finansavimo planus.

## I. ES KREDITO ĮSTAIGŲ FINANSAVIMO JAV DOLERIAIS APŽVALGA

### I.1. Pagrindiniai veiksniai, skatinantys kredito įstaigas naudoti finansavimą JAV doleriais

Remiantis rinkos ir priežiūros institucijų informacija, galima daryti išvadą, kad finansavimo JAV doleriais paklausą lemia keletas veiksnių:

- a) Diversifikavimas. Ypač po krizės ES kredito įstaigos pranešė siekiančios diversifikuoti savo finansavimo šaltinius – kitomis valiutomis, terminais ir investuotojų tipais. JAV dolerių rinka yra viena iš likvidžiausių ir giliausių rinkų, todėl taikant šias strategijas ji yra vienas iš pagrindinių finansavimo šaltinių.
- b) Kaina. Kai kurios ES kredito įstaigos kaip įprasta stengėsi naudoti JAV dolerius kaip pigesnę lėšų šaltinį savo turtui ne JAV doleriais finansuoti. Kai kuriais atvejais buvo susidaręs ilgalaikis kainos pranašumas užuot tiesiogiai išleidus skolos vertybinius popierius pageidaujama valiuta pirminėse rinkose, juos leidžiant JAV doleriais ir apskaitimo sandorių pagalba iškeičiant į pageidaujamą valiutą.
- c) Arbitražas. Turima duomenų, kad kai kurios ES kredito įstaigos naudojasi trumpalaikio finansavimo galimybe už mažiau kaip 25 bazinius punktus, pavyzdžiui, iš JAV savitarpio pinigų rinkos fondų, o indėlius Federalinėje rezervų sistemoje laiko už šiuo metu taikomą 25 bazinių punktų normą.
- d) Verslo modelis. Paklausa taip pat priklauso nuo tarptautinės ekonominės aplinkos, tad ir nuo kredito įstaigų (ypač aktyvių JAV dolerių rinkose) polinkio rizikuoti ir poreikio skolintis JAV doleriais, ir nuo individualių veiksmų, tokių kaip atskirų ES kredito įstaigų plėtros strategijos.

- e) Yra du metodai (kartais taikomi tuo pačiu metu). Kredito įstaigos pabrėžė, kad jų pagrindinė priemonė yra: i) bendra diversifikavimo strategija, kuri leidžia kredito įstaigoms gauti JAV dolerių ir tada apsikeitimo sandorių pagalba juos iškeisti į šioms įstaigoms reikalingą valiutą; arba ii) į poreikius orientuota strategija, pagal kurią ES kredito įstaigos įvertina savo valiutų poreikį, o tada siekia gauti šį poreikį atitinkantį finansavimą.
- f) Pasiūlos veiksniai. Kai kurie JAV investuotojai siekia gauti didesnę grąžą esant žemoms palūkanų normoms. Be to, turima duomenų, kad JAV savitarpio pinigų rinkos fondų investavimo į ES kredito įstaigas alternatyvos yra ribotos – šiuo metu JAV kredito įstaigos, kurios paprastai turi tvirtą indėlininkų bazę, ir korporacijos turi palyginti didelius pinigų likučius.

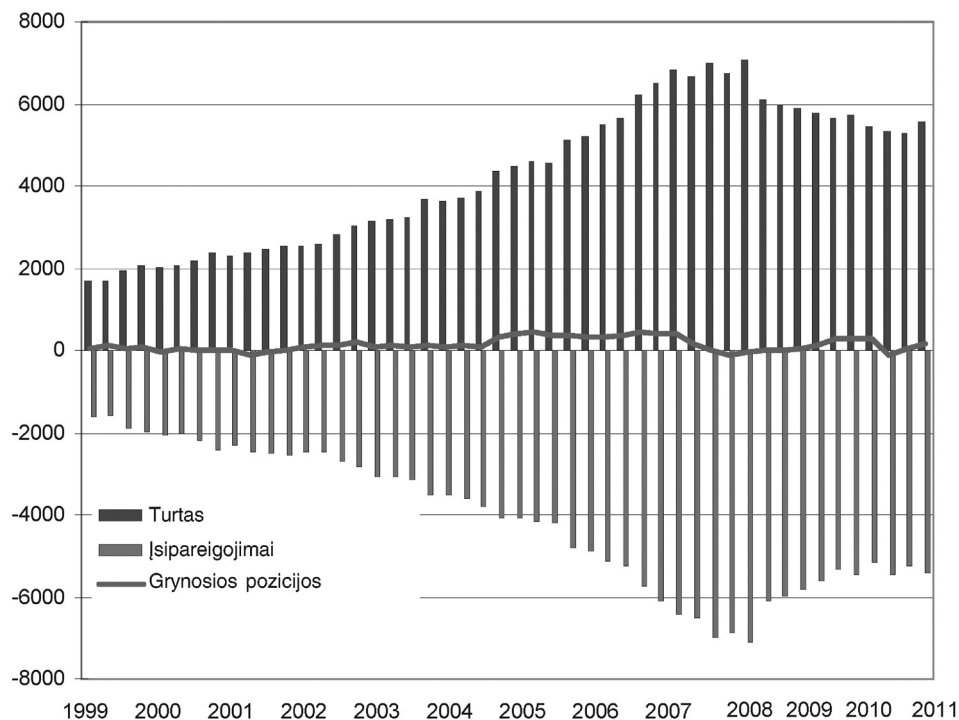
## I.2. ES kredito įstaigų struktūrinė pozicija

Apskritai, prieš prasidedant finansų krizei, ES kredito įstaigų turtas ir išsipareigojimai JAV doleriais gerokai padidėjo. Remiantis Tarptautinių atsiskaitymų banko (TAB) duomenimis, prasidėjus krizei ši tendencija pasikeitė (1 pav.). Tai, greičiausiai, rodo nuo finansų krizės pradžios tebevykstantį ES kredito įstaigų finansinio svėro mažinimą, ypač seniai įsigyto turto atžvilgiu.

Remiantis Europos sisteminės rizikos valdybos (ESRV) surinkta informacija, galima toliau analizuoti turto ir išsipareigojimų JAV doleriais dydį. Kai kuriose šalyse neatitikimas tarp turto ir išsipareigojimų JAV doleriais yra palyginti nedidelis. Kitose šalyse išsipareigojimai yra didesni negu turimas turtas, o tai atitinka rinkos informaciją, kad, platesniame finansavimo šaltinių diversifikavimo kontekste, kai kurios ES kredito įstaigos linkusios naudoti JAV dolerius kaip oportunistinį finansavimo šaltinį, o paskui apsikeitimo sandorių pagalba pakeisti juos į kitas valiutas. Išsipareigojimai JAV doleriais sudaro truputį daugiau negu 15 % visų išsipareigojimų Europos Sąjungos lygiu.

1 pav.

ES kredito įstaigų bendroji ir grynoji pozicijos (mlrd. JAV dolerių)



Šaltinis: TAB įverčiai, ketvirčio duomenys.

## I.3. Pagrindiniai finansavimo JAV doleriais panaudojimai (turtas) ir šaltiniai (išsipareigojimai)

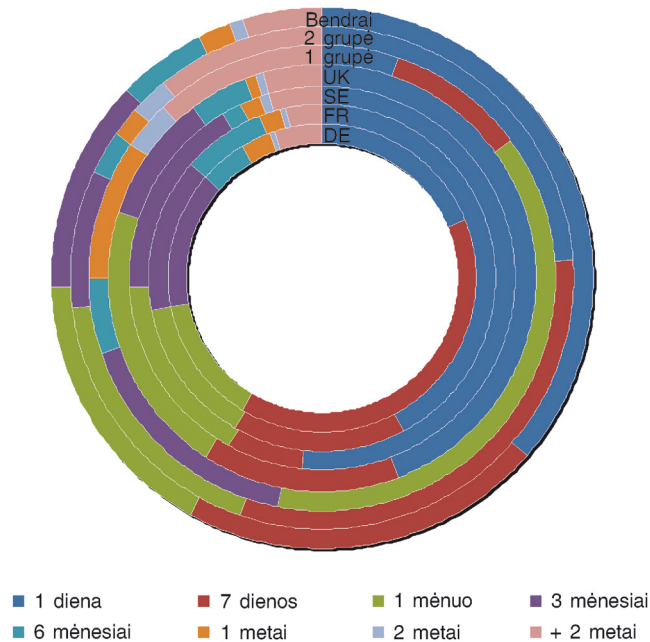
Atidžiau išanalizavus duomenis apie ES kredito įstaigų turtą JAV doleriais, matyti, kad JAV doleriai daugiausia naudojami keturiems tikslams: i) paskoloms JAV doleriais nefinansinėms korporacijoms (tarptautinės prekybos ir projektų finansavimas), ir šiek tiek mažiau – JAV komerciniam ir viešajam sektoriams; ii) tarpbankiniam skolinimui (įkaitu užtikrintam ir įkaitu neužtikrintam), kuris paprastai yra trumpalaikis; iii) indėliais Federalinėje rezervų sistemoje laikomoms pinigų atsargoms ir iv) ES kredito įstaigų prekybai valiuta.

Su tam tikromis išimtimis, ES kredito įstaigos neturi didelės mažmeninės bazės JAV doleriais (mažmeniniai indėliai JAV doleriais sudaro tik 3 % visų įsipareigojimų). Didžioji dalis finansavimo gaunama iš didmeninių rinkų, o atpirkimo sandoriai, komerciniai vekseliai ir indėlių sertifikatai yra pagrindinės priemonės. JAV pinigų rinkos investuotojai yra pagrindiniai investuotojai į komercinių vekselių ir indėlių sertifikatų JAV doleriais programas.

Remiantis ESRV surinktais duomenimis, galima daryti išvadą, kad įkaitu užtikrintas ir neužtikrintas didmeninis finansavimas JAV doleriais sudaro apytikriai trečdalį visos ES kredito įstaigų didmeninio finansavimo veiklos. Tai iš dalies rodo, kad JAV didmeninės rinkos yra tarp likvidžiausių pasaulio rinkų. JAV didmeninės rinkos yra ypač svarbios trumpesnių terminų atveju. Apytikriai 75 % ES kredito įstaigų didmeninio finansavimo JAV doleriais terminas yra trumpesnis negu vienas mėnuo (2 pav.). Remiantis Europos bankininkystės institucijos (EBI) duomenimis, finansavimas, kurio terminas yra ilgesnis negu vieni metai, nė vienoje šalyje neviršija 20 % bendro didmeninio finansavimo JAV doleriais.

2 pav.

#### Didmeninis finansavimas JAV doleriais pagal terminą ir šalį



Šaltinis: ESRV (žr. A šablono aprašymą priedėlyje) ir vidaus skaičiavimai.

Pastabos. Ataskaitinė data yra 2010 m. gruodžio 31 d., išskyrus Maltą ir Švediją (2011 m. birželio 30 d.). 1 grupė apima Graikijos, Kipro ir Maltos duomenis, 2 grupė – Belgijos, Danijos, Ispanijos, Nyderlandų ir Austrijos duomenis.

#### 1.4. Turto ir įsipareigojimų JAV doleriais terminai

Nors daugeliu atvejų ES kredito įstaigų įsipareigojimai JAV doleriais yra trumpalaikiai, turtas JAV doleriais, kaip ir galima tikėtis, paprastai yra ilgesnių terminų. Apytikriai vieno trečdaliao turto JAV doleriais trukmė yra ilgesnė negu vieni metai. Palyginimas su bendra ES kredito įstaigų balansų terminų struktūra rodo, kad terminų neatitikimas tarp turto ir įsipareigojimų JAV doleriais yra gerokai labiau pastebimas negu terminų neatitikimas tarp visų valiutų apskritai.

Atsižvelgdami į euro zonos ir pasaulio makroekonominis sunkumus, 2011 m. antrąjį pusmetį JAV investuotojai dar labiau sumažino finansavimo JAV doleriais kredito įstaigoms už JAV ribų dydį ir trukmę. 2011 m. trečiąjį ketvirtį daugelio ES kredito įstaigų įkaitu neužtikrinto didmeninio finansavimo JAV doleriais pratęsimo terminai gerokai sutrumpėjo. Palyginti su 2011 m. antruoju ketvirčiu, naujų finansavimo JAV doleriais priemonių trukmė buvo gerokai trumpesnė. Ilgesnės trukmės, įkaitu neužtikrintų skolos JAV doleriais vertybinių popierių rinka daugumai ES kredito įstaigų iš esmės neveikė, išskyrus kai kurias Skandinavijos ir Šiaurės šalių kredito įstaigas, kurioms pavyko išplatinti pakankamai dideles ilgos trukmės skolos vertybinių popierių JAV doleriais emisijas. Apskritai atrodo, kad investuotojai yra linkę skirtingai traktuoti kredito įstaigas pagal jų kilmės šalį.

### I.5. Likvidaus turto atsargos

2010 m. gruodžio mėn. ES kredito įstaigos, apie kurias ESRV turėjo duomenų, turėjo sukaupusios apie 570 mlrd. EUR vertės turto JAV doleriais kaip bendrą likvidumo atsvaros pajėgumą<sup>(1)</sup>. Bendrai tai sudarė apytikriai 20 % visų išsipareigojimų JAV doleriais, jeigu vertinama pagal plačiausią likvidumo atsvaros pajėgumo apibrėžtį. Maždaug du trečdaliai šios sumos buvo tinkami pateikti įkaitu centriniams bankams. Likvidus turtas kitomis valiutomis galėjo būti naudojamas reaguojant į JAV dolerio rinkų sukrėtimus, iš dalies atsižvelgiant į tai, kaip veikė užsienio valiutų rinkos.

Vis dėlto, esant finansinei įtampai, tik labai likvidus turtas galėtų būti naudojamas kaip veiksminga likvidumo atsarga. Jei atsižvelgiama tik į grynuosius pinigus ir kredito įstaigų atsargas (viršijančias minimalių privalomųjų atsargų reikalavimus) centriniam banke ir neįkeistus valstybių skolų reikalavimus, laikomus centriniuose bankuose, kuriems taikoma nulinis rizikos svoris, analizuojamos ES kredito įstaigų grupės atveju likvidaus turto JAV doleriais atsarga sumažėja iki 172 mlrd. EUR.

### I.6. Finansavimo JAV doleriais teikėjų grupavimas

Remiantis ESRV surinkta kokybine informacija, išskiriamos septynios pagrindinės trumpalaikio finansavimo JAV doleriais teikėjų kategorijos:

- a) JAV savitarpio pinigų rinkos fondai;
- b) pinigų institucijos, centriniai bankai ir valstybių turto fondai, kurie turi daug turto JAV doleriais;
- c) vertybinių popierių skolinimo įmonės;
- d) daug JAV dolerių sukaupusios kredito įstaigos (per tarpbankinę rinką (paprastai labai trumpo laikotarpio) ir per užsienio valiutų apsikeitimo sandorių rinką);
- e) stambios JAV korporacijos;
- f) JAV vyriausybės įkurtos įmonės (*Fannie Mae* ir *Freddie Mac*);
- g) yra pavienių duomenų, kad ES kredito įstaigos, norėdamos pritraukti JAV dolerių, naudojasi ne tik pagrindiniais finansavimo JAV doleriais šaltiniais, bet ir už JAV ribų esančiomis rinkomis (daugiausia Azijos rinkomis).

Kaip rodo JAV savitarpio pinigų rinkos fondų patirtis pastaraisiais mėnesiais, dauguma iš šių teikėjų yra ypač jautrūs suvokiamoms kredito rizikos problemoms. Nors vertinama, kad JAV savitarpio pinigų rinkos fondai sudaro apytikriai 2 % visos ES bankų sistemos visų išsipareigojimų, kai kurių ES kredito įstaigų procentinė dalis gali sudaryti iki 10 %.

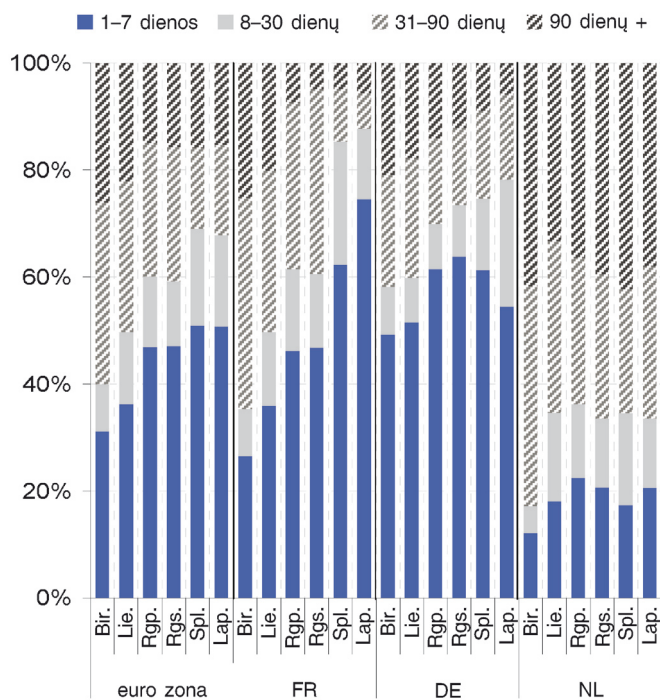
Pastaraisiais mėnesiais JAV savitarpio pinigų rinkos fondai su laisvesnėmis investavimo gairėmis (angl. *prime MMMFs*) sutrumpino ES kredito įstaigoms keliose valstybėse narėse teikiamo finansavimo terminus, todėl bent jau euro zonos kredito įstaigų atveju 2011 m. spalio ir lapkričio mėn. finansavimo vienam mėnesiui ar trumpesniam laikotarpiui dalis padidėjo iki apytikriai 70 % (3 pav.). Be to, jie sumažino bendras skolinimo ES kredito įstaigoms apimtis, nors pokyčiai atskirose šalyse nuo 2011 m. gegužės iki lapkričio mėn. buvo labai skirtingi (4 pav.).

<sup>(1)</sup> Likvidumo atsvaros pajėgumas – tai lėšų kiekis, kurį bankas gali įgyti likvidumo poreikiams tenkinti. Likvidumo atsarga paprastai apibrėžiama kaip likvidumo atsvaros pajėgumas trumpu laikotarpiu testavimo nepalankiausiomis aplinkybėmis scenarijaus atveju. Visos šios lėšos turi būti prieinamos nustatytu trumpu laikotarpiu (vadinamoju išgyvenimo laikotarpiu).



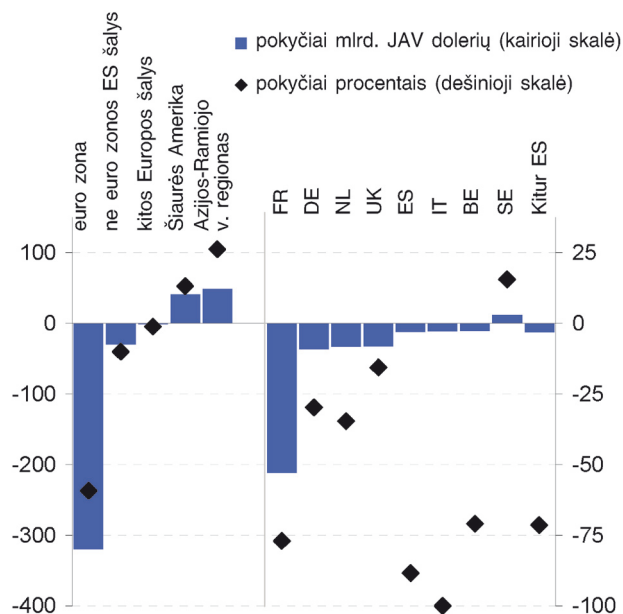
3 pav.

JAV savitarpio pinigų rinkos fondų pozicijų euro zonos kredito įstaigų atžvilgiu terminų struktūra



4 pav.

JAV savitarpio pinigų rinkos fondų su laisvesnėmis investavimo gairėmis pozicijų ES kredito įstaigų atžvilgiu pokyčiai nuo 2011 m. gegužės iki lapkričio mėn.



Šaltinis: JAV vertybinių popierių ir apyvartos komisijos ir Europos Centrinio Banko (ECB) skaičiavimai.

### 1.7. Rinkos rodikliai

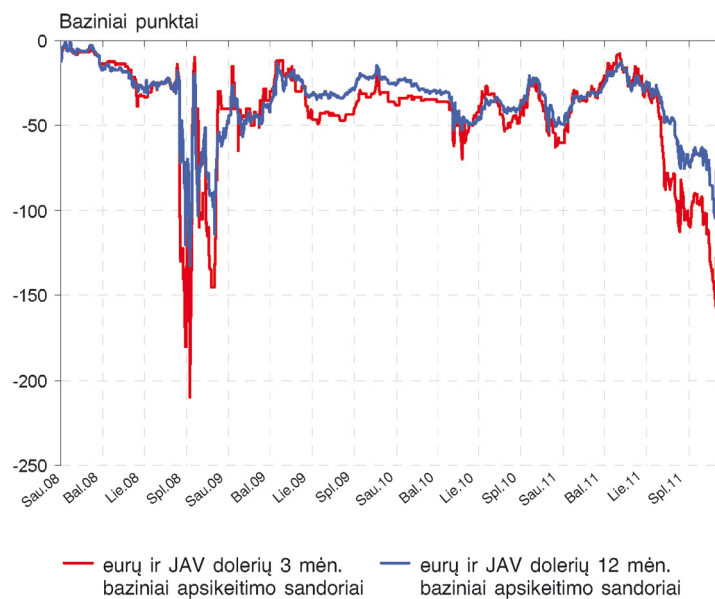
Didžiausios ES kredito įstaigos plačiai naudojasi JAV didmeninėmis rinkomis, kad galėtų patenkinti savo finansavimosi JAV doleriais poreikius, o daugelis antrojo lygio ES kredito įstaigų, siekdamas gauti JAV dolerių, labiau pasitiki pirmojo lygio ES kredito įstaigomis ir užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkomis. Terminuoto eurų pakeitimo JAV doleriais kaina – tai matyti iš eurų ir JAV dolerių bazinių apskaitimo sandorių (5 pav.) – pasiekė aukščiausią lygį po *Lehman* žlugimo. Per 2011 m. pirmus keturis mėnesius eurų ir JAV dolerių bazinių apskaitimo sandorių kaina gerokai sumažėjo, tačiau nuo gegužės pradžios vėl didėjo. Nuo birželio vidurio dienos svyravimai padidėjo, o tai rodo finansų rinkų neapibrėžtumą, susijusį su ES kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais sąlygomis.

Žlugus *Lehman Brothers* ECB pradėjo intensyviau naudoti JAV dolerių apskaitimo sandorių liniją, dėl kurios buvo susitarta su Federaline rezervų sistema, siekiant suteikti Eurosistemos kredito įstaigoms likvidumo JAV doleriais (6 pav.). 2008 m. pabaigoje likvidumą JAV doleriais teikiančių operacijų likutis ECB sudarė beveik 300 mlrd. USD.

Remiantis rinkos informacija, apskaitimo sandorių linijos tarp centrinių bankų, net kai jomis ir nesinaudojama, rinkos dalyviams teikia pasitikėjimo ir skatina užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkos veikimą. Tai gali reikšti, kad yra moralinė rizika, trukdanti ES kredito įstaigoms pereiti prie atsparesnės netikėtoms situacijoms finansavimo struktūros, nors naudojimosi šiomis galimybėmis kaina turėtų iš dalies sumažinti šią riziką. 1 intarpe apibendrinamas užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkų naudojimas ir iniciatyvos šioje srityje, skirtos atsparumui padidinti.

5 pav.

**Baziniai apskaitimo sandoriai eurais ir JAV doleriais**

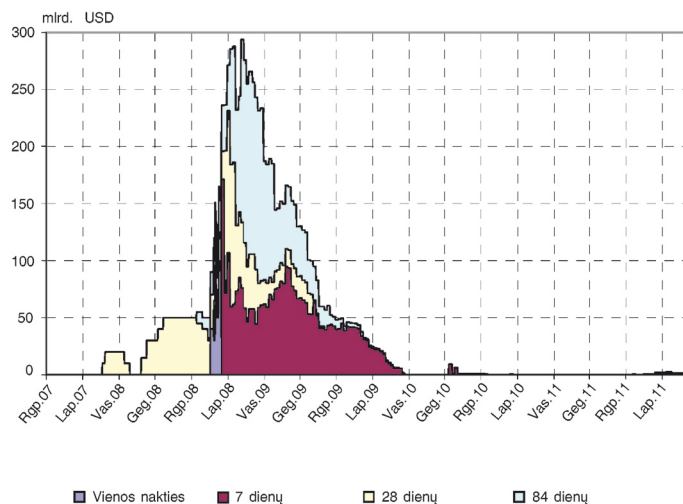


Šaltinis: Bloomberg.

6 pav.

## ECB naudojimas Federalinės rezervų sistemos apskaitimo sandorių linija

ECB likvidumo didinimo operacijų likučiai



Šaltinis: ECB.

## 1 INTARPAS: Užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkų veikimas ir atsparumas

Finansų krizės pradžioje sumažėjus tarpbankiniam įkaitu neužtikrintam skolinimui, ES kredito įstaigoms teko pasinaudoti kitomis galimybėmis ir labiau naudotis įkaitu užtikrintu finansavimu (užsienio valiutų apskaitimo sandoriai ir atpirkimo sandoriai). Didesnis naudojimas įkaitu užtikrintu finansavimu pradėjo trukdyti ir šioms rinkoms, ypač užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkai. Bankrutavus *Lehman Brothers*, gauti JAV dolerių per užsienio valiutų apskaitimo sandorius tapo labai sudėtinga ir brangu (2008 m. spalio mėn. trijų mėnesių eurų ir JAV dolerių bazinio apskaitimo sandorio kotiruotės viršijo – 200 bazinių punktų).

Dėl šio bendro sutrikimo finansavimo JAV doleriais rinkose buvo sudarytos apskaitimo sandorių linijos tarp Federalinės rezervų sistemos ir kai kurių centrinių bankų, įskaitant ECB. 2008 m. pabaigoje, pasiekusi aukščiausią lygį, bendra Federalinės rezervų sistemos centriniams bankams paskolinta suma sudarė apytikriai 550 mlrd. USD. Didžioji dalis šios sumos buvo paskolina Europos centriniams bankams (ECB, Anglijos bankui ir Šveicarijos nacionaliniam bankui). Pavyzdžiui, 2008 m. pabaigoje ECB suteikto Eurosistemos sandorio šalims likvidumo JAV doleriais likutis siekė beveik 300 mlrd. USD. Tai atitinka Eurosistemos atsargas (konvertuojamomis užsienio valiutomis), kurios 2008 m. pabaigoje siekė 145 mlrd. EUR (arba apie 200 mlrd. USD). Net jeigu dalis šio likvidumo poreikio buvo oportunistinio ir (arba) prevencinio pobūdžio, JAV dolerių trūkumo mastas buvo toks, kad centriniams bankams būtų buvę sunku ar net neįmanoma patiems (iš nuosavų atsargų arba per rinką) finansuoti tokių likvidumo poreikį. Suintensyvėjęs vyriausybės skolų krizei, 2010 m. gegužės mėn. buvo atnaujintos apskaitimo sandorių linijos tarp Federalinės rezervų sistemos ir kai kurių centrinių bankų (ECB, Anglijos banko, Šveicarijos nacionalinio banko, Kanados banko ir Japonijos banko), o tai padėjo nuraminti rinkos dalyvius, kad, prireikus, už JAV ribų įsteigtos kredito įstaigos galės gauti finansavimą JAV doleriais.

Tai, kad ne JAV veikiantys centriniai bankai teikė JAV dolerius, buvo labai veiksmingas būdas rinkos veikimui atkurti. Labai sparčiai JAV dolerių apskaitimo sandorių bazė (skirtumas tarp euro – JAV dolerio apskaitimo sandoryje taikomos JAV dolerių palūkanų normos ir JAV dolerių LIBOR) sumažėjo. Be to, 2008 m. pabaigoje pasiekęs aukščiausią lygį, naudojimas Federalinės rezervų sistemos apskaitimo sandorių finansavimo linijomis sumažėjo. Pavieniai duomenys ir rinkos atsakomoji reakcija leidžia manyti, kad užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinka suteikė pakankamai likvidumo, kad ES kredito įstaigos galėtų skolintis JAV doleriais, iškeisdamos savo vidaus valiutą.

Keliuose centrinių bankų ir rinkos organizacijų parengtuose dokumentuose pabrėžiama, kad finansų krizės metu užsienio valiutų rinka parodė savo atsparumą dėl Susieto atsiskaitymo sistemos (angl. *Continuous Linked Settlement*) bei dėl dažnesnio savitarpio įsipareigojimus sureguliuojančių bendrųjų sutarčių priedų (angl. *Credit Support Annexes*) naudojimo. Dabar Europos ir JAV reguliavimo institucijos svarsto, ar būtų tinkama, kad užsienio valiutų apskaitimo sandoriams būtų privalomas atsiskaitymas per pagrindinę sutarties šalį.

Vertinant rizikas, užsienio valiutų apsiskeitimo sandorių rinkos atsparumas krizės metu yra svarbus aspektas. Šiuo atžvilgiu reikėtų atidžiau vertinti du aspektus. Pirmia, nors ir nėra duomenų, rinkos dalyvių pavieniai atsiliepimai leidžia manyti, kad JAV dolerių trūkumo ir poreikio skolintis JAV doleriais per užsienio valiutų apsiskeitimo sandorių rinką mastas iki dabar buvo mažesnis negu iš karto po *Lehman Brothers* žlugimo. Antra, tarp Federalinės rezervų sistemos ir Europos centrinių bankų veikiančios apsiskeitimo sandorių linijos yra tarsi apsauginis tinklas, suteikiantis pasitikėjimo rinkos dalyviams.

Dėl pastaruosiu metu centrinių bankų atliktų koordinuotų veiksmų, siekiant sumažinti suvaržymus finansavimo JAV doleriais rinkose (mažinant skolinimo kainą ir toliau vykdant trijų mėnesių trukmės aukcionus), finansavimo sąlygos ES kredito įstaigoms šiek tiek pagerėjo. Nors bazinių apsiskeitimo sandorių kotiruotės kiek susitraukė, tačiau JAV dolerių LIBOR norma nepasikeitė. Išskyrus bendrą nenorą rizikuoti, galima išskirti du elementus, kurie skatino tebetvyrančią įtampą: neigiamas požiūris į trijų mėnesių trukmės aukcionų dalyvius ir tai, kad kredito įstaigų stambūs klientai (pensijų ir savitarpio fondai, korporacijos) negali pasinaudoti centrinio banko siūlomomis galimybėmis. Todėl susiklosčius tokiai situacijai, kai kredito įstaigos nesiryžta imtis rinkos formuotojo vaidmens, šie klientai yra priklausomi nuo užsienio valiutų apsiskeitimo sandorių rinkos rizikai apdrausti.

## II. RIZIKA, KYLANTI DĖL FINANSAVIMO JAV DOLERIAIS NAUDOJIMO

ESRV aptarė rizikas, kylančias dėl ES kredito įstaigų priklausomybės nuo finansavimo JAV doleriais ir terminų neatitikimo JAV doleriais, du pagrindinius šaltinius: trumpalaikę likvidumo riziką ir vidutinio laikotarpio riziką, susijusią su poveikiu ES realiajai ekonomikai, kurį dėl finansavimo JAV doleriais suvaržymų daro besikeičiantys verslo modeliai.

### II.1. Trumpalaikė likvidumo rizika

Nuo 2008 m. centriniai bankai kelis kartus ėmėsi koordinuotų veiksmų dėl likvidumo JAV doleriais suvaržymų. Šie suvaržymai rodo ES kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais struktūrą ir JAV dolerio vaidmenį pasaulio finansų sistemoje bei dabartines rinkos sąlygas. Bendrai tai gali reikšti, kad ES kredito įstaigos, priklausančios nuo trumpalaikio didmeninio finansavimo JAV doleriais, yra ypač pažeidžiamos. Pagrindiniai veiksniai:

- a) *Ribotas stabilus finansavimas.* ES kredito įstaigos beveik neturi mažmeninio finansavimo JAV doleriais.
- b) *Trumpalaikis pobūdis.* Kaip aptarta I dalyje, ES kredito įstaigų didmeninis finansavimas JAV doleriais paprastai yra itin trumpalaikis.
- c) *Krizės laikotarpiu užsienio investuotojai linkę mažinti investicijas labiau negu vietos investuotojai.* Yra pavojus, kad kilus krizei investuotojai grįš į vietos rinkas arba teiks mažiau reikšmės negu vietos investuotojai, į kurią užsienio firmą investuoti. Remiantis turimais krizės laikotarpio ir pastarojo meto duomenimis, galima manyti, kad kai kurios JAV investuotojų kategorijos linkusios veikti išvien ir ypač jautriai reaguoja į neigiamus atsiliepimus žiniasklaidoje, o dėl to ES kredito įstaigos gali susidurti su staigiais finansavimo suvaržymais, ypač jei finansavimas yra koncentruotas pagal finansavimo teikėjų tipą. Tai svarbu, turint omenyje, jog didmeninio finansavimo JAV doleriais rinkose likvidumo pasiūla koncentruota trumpalaikių trukmių (iki 3 mėn.) segmente.
- d) *JAV savitarpio pinigų rinkos fondų vaidmuo.* JAV savitarpio pinigų rinkos fondai į neigiamų atsiliepimų žiniasklaidoje keliamą riziką linkę reaguoti greitai ir išvien. Pastaruosiu metu rinkose kilę sunkumai dėl su valstybių skolomis susijusio nerimo, atrodo, ir vėl paskatino kai kuriuos JAV investuotojus į ES kredito įstaigas nuo 2011 m. vidurio pasitraukti arba sutrumpinti finansavimo terminą. JAV savitarpio pinigų rinkos fondai gali ir toliau mažinti investicijas ES kredito įstaigose dėl kelių priežasčių. Griežtesnė reglamentavimo tvarka gali paskatinti JAV savitarpio pinigų rinkos fondų finansavimo veiklos struktūrinius pokyčius. JAV Vertybinių popierių ir apyvartos komisijos reformos pradėtos įgyvendinti 2010 m. gegužės mėn., taip dar labiau apribojant JAV savitarpio pinigų rinkos fondų skolinimo terminus. Šiuo metu diskutuojama dėl antro reformų etapo. Šios reformos apima pasiūlymus, kad savitarpio pinigų rinkos fondams būtų privaloma pereiti nuo pastovios grynosios turto vertės prie kintamos grynosios turto vertės sistemos. Kita galimybė – JAV reguliavimo ir priežiūros institucijos reikalauti, kad savitarpio pinigų rinkos fondai, taikantys pastovios grynosios turto vertės modelį, turėtų sudaryti riziką amortizuojančias atsargas. Atsargų laikymas gali padidinti savitarpio pinigų rinkos fondų atsparumą, tačiau tuo pačiu lemti verslo modelio neekonomiškumą ilgu laikotarpiu. Kiti reguliavimo ir priežiūros veiksniai, galintys turėti įtakos JAV savitarpio pinigų rinkos fondų verslo modeliams, yra teisės aktų, draudžiančių JAV bankams siūlyti palūkanas už likučius einamosiose sąskaitose, panaikinimas. Tikėtina, kad jei Europos Sąjungoje bus toliau mažinami reitingai, teisės aktai bus dar labiau griežtinami.

- e) *Turto JAV doleriais kokybė.* EBI vertinimu, ES kredito įstaigų kaip likvidaus turto atsarga laikomo turto JAV doleriais kokybė yra prastesnė negu turto vietos valiuta. Be to, ES kredito įstaigų finansavimo rinkos yra ypač jautrios įvykio rizikai. Su JAV bankais susijusios naujos ir netikėtos problemos taip pat gali paveikti JAV dolerių tarpbankinę rinką.
- f) *Priklausomybė nuo užsienio valiutų rinkų.* Esant nepalankioms sąlygoms, jei bet kuris JAV dolerių trumpalaikis poreikis negali būti patenkintas realizuojant turtą JAV doleriais, ES kredito įstaigos turės pasinaudoti užsienio valiutos neatidėliotinų sandorių arba apskaitinio sandorių rinkomis, kad galėtų konvertuoti likvidų turtą kitomis valiutomis į JAV dolerius. Dėl to išauga rinkų (investuotojų), kurios turi veikti krizės atveju, skaičius. Kita vertus, pajėgumas sudaryti sandorius keliose rinkose gali būti vertinamas kaip riziką mažinantis veiksnys. Nuo 2011 m. vidurio įtampa iš JAV dolerių didmeninių rinkų persidavė užsienio valiutų apskaitinio sandorių rinkoms (pavyzdžiui, dėl to padidėjo eurų–JAV dolerių apskaitinio sandorių kaina).
- g) *Nesklaidumai dėl laiko juostų.* Šis reiškinys buvo puikiai iliustruotas krizės metu, kai JAV dolerių teikėjai nebuvo linkę skolinti, kol nebuvo įsitikinę, kokia jų pačių likvidumo pozicija tą dieną – paprastai ši informacija buvo gaunama įpusėjus dienai JAV, kai Europos rinkos jau užsidarydavo.
- h) *Kaupimas.* Tarptautinės įmonės ir investuotojai finansų krizės metu stengiasi sukaupti JAV dolerių dėl jų pasaulinės atsargų valiutos vaidmens.
- i) *Mažų ES kredito įstaigų prieigos galimybės.* Atrodo, kad tarptautiniu mastu veikiančios didelės ES kredito įstaigos teikia dalį savo didmeninio finansavimo mažesnėms ES kredito įstaigoms, kurių galimybės naudotis finansavimo JAV doleriais rinkomis yra ribotos arba jų visai nėra, todėl sunkumai, su kuriais susiduria didelės ES kredito įstaigos, gali greitai išplisti visame bankų sektoriuje.
- j) *Nerimas dėl valstybių rizikos.* Rinkos skirtingai traktuoja ES kredito įstaigas pagal jų reitingą ir kilmės šalį. Su valstybės skolomis susijusios problemos turi įtakos ES kredito įstaigoms, ypač šalyse, kurių vyriausybės skolos vertybinių popierių rinkose padėtis nerami, o šie neramumai gali persimesti ir į ES kredito įstaigas, prisiėmusias reikšmingas pozicijas šių vyriausybės skolos vertybiniuose popieriuose, ir sukelti finansavimo suvaržymus apskritai, ypač finansavimo JAV doleriais atveju.

Nacionalinių priežiūros institucijų pateiktais duomenimis pagrįstas ESRV vertinimas rodo, kad labai didelės krizės atveju ES kredito įstaigos susidurtų su dideliu finansavimo JAV doleriais atotrūkiu. Remiantis sutartinių įplaukų ir mokėjimų JAV doleriais šrautais, galima apskaičiuoti kredito įstaigų apytikrą finansavimo atotrūkį JAV doleriais trijų, šešių ir dvylikos mėnesių laikotarpiu. Lentelėje apibendrinti vertinimo rezultatai.

1 lentelė

**Bendri finansavimo JAV doleriais atotrūkiai**

Sumos (mlrd. EUR)	3 mėnesiai	6 mėnesiai	12 mėnesių
Bendras finansavimo atotrūkis	– 841	– 910	– 919
a) konservatyvaus likvidumo atsvaros pajėgumo atveju	– 670	– 736	– 750
b) tinkamo likvidumo atsvaros pajėgumo atveju	– 386	– 467	– 500
c) viso likvidumo atsvaros pajėgumo atveju	– 182	– 263	– 304

Pirmoje eilutėje parodytas bendras trijų laikotarpių finansavimo atotrūkis (įplaukos JAV doleriais, atėmus mokėjimus JAV doleriais). Didžiausia grynojo finansavimo atotrūkio dalis atsiranda labai trumpu laikotarpiu (mažiau kaip trys mėnesiai). Tai rodo trumpalaikį finansavimo JAV doleriais pobūdį.

Kitos trys eilutės rodo atotrūkio dydį, kai atsižvelgiama į ES kredito įstaigų likvidumo atsvaros pajėgumą. Taikomi trys likvidumo atsvaros pajėgumo matai:

- a) Konservatyvus likvidumo atsvaros pajėgumas apima tik grynuosius pinigus, atsargas centriniuose bankuose (viršijančias minimalių privalomųjų atsargų reikalavimus) ir valstybių skolų reikalavimus, kuriems taikoma nulinis rizikos svoris, tinkamus naudoti kaip centrinių bankų įkaitus. Taigi teoriškai ši konservatyvi priemonė skirta likvidžiausiam turtui, kuriuo galima pasinaudoti mokėjimams padengti krizės atveju.

- b) Tinkamo likvidumo atsvaros pajėgumas apima turtą, kuris būtų tinkamas pateikti kaip įkaitas centriniams bankams.
- c) Visas likvidumo atsvaros pajėgumas apima visą turtą, kuris yra nurodytas kaip likvidumo atsvaros pajėgumo dalis. Tai gali būti pagrįstas pajėgumo padengti mokėjimus įprastomis sąlygomis, rodiklis, tačiau jo sudedamosios dalys yra mažiau likvidžios finansinių neramumų metu.

Palyginimui: iš 2008 m. sudarytų centrinių bankų JAV dolerių apskaitimo linijų pasiskolinta suma sudarė apie 550 mlrd. USD. Be to, yra skirtumų tarp nacionalinių bankų sistemų: taikant šį metodą ir remiantis šiais duomenimis, pasakytina, kad kai kuriose šalyse JAV dolerių trūkumas yra palyginti nedidelis, o kitose šalyse šis trūkumas didesnis. Kaip jau buvo minėta, tai tik apytikris rodiklis, ir galimi kiti skaičiavimo metodai.

## II.2. Vidutinės trukmės poveikis realiajai ekonomikai

Finansavimo JAV doleriais struktūra gali reikšti, kad egzistuoja keletas kanalų, per kuriuos sukretimų finansavimo JAV doleriais rinkoje poveikis vidutiniu laikotarpiu gali būti perduotas realiajai ekonomikai per ES kredito įstaigas. Apskritai, ESRV vertinimu, tai yra labai svarbu. Tačiau dar reikia padirbėti, kad būtų įvertintas tokio poveikio mastas prieš tai, kol remiantis vien tik šiuo kanalu būtų galima pateisinti terminų neatitikimo JAV doleriais ribojimą.

Buvo nustatyti šie pagrindiniai rizikos kanalai:

- a) *ES kredito įstaigų finansavimo kaina* ir jos poveikis ES kredito įstaigų pelningumui. Kai kurie ESRV surinkti duomenys parodė, kad ES kredito įstaigos buvo linkusios finansuoti JAV doleriais, nes, paprastai, buvo pigiau pasiskolinti JAV dolerių ir, esant reikalui, sudarant apskaitimo sandorius iškeisti juos į reikiamą valiutą negu finansuoti tiesiogiai ta valiuta. Bet koks poveikis pelningumui dabar galėtų trukdyti ES kredito įstaigų pajėgumui teikti kreditus Europos bendrovėms ir namų ūkiams ir (arba) apskaitinti jų perėjimą prie Bazelio III sistemos <sup>(1)</sup>. ESRV atlikta labai preliminari galimų sąnaudų analizė leidžia daryti išvadą, kad jos negali būti esminės. Jos gali apimti sąnaudas, susijusias su finansavimo termino pratęsimu, arba sąnaudas, patiriamas pritraukiant eurus ar svaro sterlingus tiesiogiai, o ne pirma skolinantis JAV dolerius, ir per apskaitimo sandorius keičiant juos į šias valiutas. Tačiau, atsižvelgiant į ESRV pateiktą duomenų kokybę ir aprėptį, svarbu pabrėžti, kad ši analizė yra labai ribota. Prieš darant bet kokias griežtas išvadas, būtina atlikti išsamesnę analizę.
- b) *Galimybė gauti ES kredito įstaigų teikiamą finansavimą*. Remiantis priežiūros institucijų surinktais duomenimis, galima daryti išvadą, kad iki šiol daugelis didelių ES kredito įstaigų naudojami didelėmis ir giliomis finansavimo JAV doleriais rinkomis, tame tarpe ir Europos bendrovių operacijoms JAV doleriais finansuoti (pavyzdžiui, aviacijos, laivybos, žaliavų ir prekybos finansavimo verslus). Šiek tiek nerimaujama, kad bet koks mėginimas apriboti galimybę gauti finansavimą JAV doleriais gali apriboti ES kredito įstaigų pajėgumą finansuoti šį turtą ir tuo pačiu nefinansinio sektoriaus bendroves. Kitos ne ES kredito įstaigos, turinčios natūralią prieigą prie finansavimo JAV doleriais, gali pasirodyti esančios pajėgios perimti šią veiklą. Tačiau tai gali kelti riziką, kad krizės metu jos apribos šią veiklą („polinkis investuoti savo šalyje“).
- c) *Bet kokio didelio masto finansinio svėro mažinimo poveikis*, kai ES kredito įstaigos siekia parduoti turtą JAV doleriais, kad galėtų gražinti gautą finansavimą JAV doleriais. Tai gali paveikti finansavimo prieinamumą realiajai ekonomikai, o taip pat ES kredito įstaigų mokumą, jei dideli pardavimai numuša turto kainas, kuriomis koreguojama likusio turto vertė. Pavyzdžiui, turima rinkos informacija dabar rodo, kad investuotojai laukia, kol sumažės turto JAV doleriais kaina, nes kai kurios ES kredito įstaigos bando tokį turtą parduoti. Iš tiesų turto JAV doleriais pardavimas arba turto trukmės sutrumpinimas iki artimiausio atnaujinimo datos taip pat gali pasirodyti esą sudėtingi, jei kelios ES kredito įstaigos nuspręš juos atlikti tuo pačiu metu, o tai gali sukelti netiesioginį poveikį. Be to, ES kredito įstaigos gali bandyti taikyti kitus būdus, kad sumažintų savo finansavimo JAV doleriais poreikį, pavyzdžiui, likviduoti pozicijas kapitalo rinkoje arba parduoti likvidų turtą.

## II.3. Galimi riziką mažinantys veiksniai

Atsižvelgdamos į problemas, su kuriomis susidurta žlugus *Lehman Brothers*, ES kredito įstaigos ir priežiūros institucijos ėmėsi priemonių, kad būtų sumažinta finansavimo rizika ir likvidumo rizika apskritai. Kelerius pastaruosius metus ES kredito įstaigos siekė pagerinti savo finansavimo struktūrą, o nacionaliniai centriniai bankai teikė likvidumą JAV doleriais, kad būtų sumažinta įtampa finansavimo JAV doleriais rinkose. Pagrindiniai veiksniai, mažinantys dėl trumpalaikio finansavimo JAV doleriais kylančią riziką, yra šie:

<sup>(1)</sup> Žr. *Basel Committee on Banking Supervision — Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*, 2010 m. gruodžio mėn. (atnaujinta 2011 m. birželio mėn.); *Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*, 2010 m. gruodis. Abu dokumentai paskelbti TAB interneto svetainėje <http://www.bis.org>

- a) *Daugiau likvidumo JAV doleriais.* Panašu, kad ES kredito įstaigų grynųjų pinigų atsargos Federalinėje rezervų sistemoje yra didesnės negu anksčiau, nors pastaruoju metu šios sumos šiek tiek sumažėjo. Vertinama, kad, atsižvelgiant į JAV pinigų politikos poziciją, likvidumas JAV doleriais yra didesnis negu anksčiau, tačiau tai nereiškia, kad krizės atveju JAV doleriai persiskirstytų finansų sistemoje.
- b) *Didesnis įkaitu užtikrintas finansavimas JAV doleriais.* Kai kurios ES kredito įstaigos reagavo į trumpalaikio įkaitu neužtikrinto finansavimo sumažėjimą daugiau naudodamosi įkaitu užtikrintu finansavimu JAV doleriais (atpirkimo sandoriai) bei eurų ir JAV dolerių apskaitimo sandoriais. Tačiau atpirkimo sandorių apimtis riboja trumpalaikio aukštos kokybės likvidaus turto, kurį galima pateikti kaip įkaitą, kiekį.
- c) *Turto JAV doleriais mažinimas.* Keletas ES kredito įstaigų paspartino savo turto ir įsipareigojimų JAV doleriais mažinimą po to, kai, susirūpinę dėl jų investicijų į vyriausybės skolos vertybinius popierius, JAV savitarpio pinigų rinkos fondai nebuvo linkę joms toliau skolinti. Pagrindinis kelias finansiniam svertui sumažinti yra likviduoti seniai įsigytą turtą JAV doleriais. Tačiau, kaip jau buvo minėta, toks finansinio sverto mažinimas gali turėti nenumatytų pasekmių, jei jis sukelia turto JAV doleriais išpardavimą ir apriboja ES kredito įstaigų pajėgumą skolinti realiajai ekonomikai.
- d) *Centrinių bankų parama likvidumui.* Birželio mėn. Federalinė rezervų sistema kartu su ECB, Anglijos banku, Šveicarijos nacionaliniu banku ir Kanados banku paskelbė, kad laikina likvidumo JAV doleriais apskaitimo sandorių linija pratęsiamą iki 2012 m. rugpjūčio mėn. 2011 m. rugsėjo 15 d. jie taip pat paskelbė, kad bus atliekamos trys apytikriai 3 mėn. trukmės likvidumo didinimo JAV doleriais operacijos, apimančios laikotarpį iki metų pabaigos. Šios priemonės padėjo sumažinti įtampą finansavimo JAV doleriais rinkose ir užtikrinti ES kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais poreikius. Užsienio valiutų apskaitimo sandorių linijos tarp centrinių bankų, net kai jomis nesinaudojama, suteikia pasitikėjimo rinkos dalyviams, o tai skatina užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkų veiklą. Tačiau yra moralinė rizika, kad dėl to ES kredito įstaigos gali vengti pereiti prie tvirtesnės finansavimo struktūros, nors naudojimosi šiomis galimybėmis kaina turėtų iš dalies sumažinti šią riziką.
- e) *Užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkos infrastruktūra.* Rinkos dalyviai minėjo dabartinę infrastruktūrą, kuri palaiko užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkų sklandų veikimą, pavyzdžiui, CLS, ir praktiką, pagal kurią įprasta derinti apskaitimo sandorių trukmę su finansavimosi trukme.

Kai kurie iš šių riziką mažinančių veiksnių jau iš dalies padėjo gerinant ES kredito įstaigų finansavimą ir likvidumo pozicijas JAV doleriais trumpu laikotarpiu ir padėjo atlaikyti pastaruoju metu finansavimo JAV doleriais rinkose tvyrojusią didelę įtampą. Tačiau vidutiniu laikotarpiu be šių riziką mažinančių veiksnių reikės ir labiau struktūrinio metodo, kad nepasikartotų 2008 ir 2011 m. finansavimo JAV doleriais rinkose vyravusi įtampa.

- f) *Ypatingųjų atvejų finansavimo planai.* Ypatingųjų atvejų finansavimo planai yra viena iš priemonių, skirtų sumažinti finansavimo JAV doleriais riziką vidutiniu laikotarpiu. Rinkdama įvairius duomenis, ESRV taip pat rinko informaciją iš nacionalinių priežiūros institucijų apie kredito įstaigų vadovybės veiksmus finansavimo JAV doleriais sukrėtimui suvaldyti, vadovaujantis ES kredito įstaigų ypatingųjų atvejų finansavimo planais. Visose šalyse, kurios pranešė, kad ES kredito įstaigos nuosekliai laikėsi ypatingųjų atvejų finansavimo planų, šie veiksmai buvo vienodi. Veiksmai, kurių galima imtis pavieniui arba derinant juos tarpusavyje, atsižvelgiant į sukrėtimo pobūdį ir mastą, yra šie: turto, kuriam reikia finansavimo JAV doleriais, mažinimas (parduodant turtą arba sutrumpinant finansinio turto trukmę iki artimiausio atnaujinimo datos) ir skolinimo klientams mažinimas; naudojimas užsienio valiutų neatidėliotinių sandorių ir apskaitimo sandorių rinkomis, kuriose būtų naudojamosi kitomis valiutomis JAV doleriais pasiskolinti; likvidaus turto atsargų pardavimas arba paskolinimas pagal atpirkimo sandorius; pasinaudojimas centrinio banko galimybėmis (ECB likvidumo didinimo JAV doleriais galimybė ir diskonto „langelis“ JAV doleriais).

Dėl kai kurių iš šių veiksnių kyla tam tikra rizika. Visų pirma tai, kad sudaroma daug sandorių užsienio valiutos neatidėliotinių sandorių rinkoje, yra pavojaus signalas. Taip pat gali būti sunku sumažinti finansavimo JAV doleriais poreikį (parduodant turtą arba sutrumpinant finansinio turto trukmę iki artimiausio atnaujinimo datos), jei kelios ES kredito įstaigos nuspręstų tuo pačiu metu imtis vienodų veiksnių. Tai gali daryti netiesioginį poveikį, kaip buvo minėta ankstesniame skyriuje. Nacionalinės priežiūros institucijos, kurių manymu, finansavimas JAV doleriais sudarė esminę jų bankų sektoriaus dalį, pranešė, kad dauguma ES kredito įstaigų gali pasinaudoti Federalinės rezervų sistemos siūlomomis galimybėmis. Vis dėlto, kai kurių šalių priežiūros institucijos atkreipė dėmesį į tai, kad jų kredito įstaigų planuose nebuvo numatyti konkretūs veiksnių planai finansavimo JAV doleriais sukrėtimo atveju. Tai rimtas trūkumas atsižvelgiant į dabartines rinkos sąlygas, ypač jei tai pasakytina apie ES kredito įstaigas, kurios daugiausia naudoja trumpalaikiu finansavimu JAV doleriais.

Svarbu tai, kad ESRV apibendrinama pažymėjo, kad reikšmingas duomenų trūkumas ES lygiu, sumažines ESRV galimybes analizuoti finansavimo JAV doleriais rizikos galimą poveikį, buvo pagrindinis rizikos veiksnys. Tai buvo ypač aktualu aiškinantis turto JAV doleriais pobūdį. Kai kurios iš kitoje dalyje nurodytų rekomendacijų iš dalies skirtos duomenų, kurie bus naudojami vėlesnėms analizėms atlikti, kokybei gerinti.

### III. ESRV REKOMENDACIJOS

#### POLITIKOS TIKSLAI

ESRV teikia rekomendacijas dėl egzistuojančios trumpalaikės likvidumo rizikos Europos Sąjungoje ir galimos vidutinio laikotarpio rizikos ES realiajai ekonomikai. Visose rekomendacijose dėl tokių rizikų ne sprendžiamos esamos problemos, o teikiami pasiūlymai, kaip kitos finansų krizės metu išvengti panašios ES kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais įtampos.

Be to, kadangi trumpalaikis didmeninis finansavimas naudojamas ilgesnio laikotarpio veiklai ir turtui finansuoti, sprendžiant dėl terminų JAV doleriais neatitiktųjų kylančią pažeidžiamumo problemą, turi būti tinkamai atsižvelgta į sąsajas su kitais politikos klausimais. Būtina atsižvelgti į toliau nurodytus klausimus, kad visos rekomendacijos dėl JAV dolerių jiems neprieštarautų.

- a) *Trumpalaikis didmeninis finansavimas.* Priklausomybė nuo finansavimo JAV doleriais yra didesnė problemos, susijusios su ES kredito įstaigų priklausomybe nuo trumpalaikio didmeninio finansavimo ir jo naudojimu, dalis. Vis dėlto dėl II.1 dalyje išvardytų priežasčių tai, ko gero, kelia didesnę pavojų finansinių stabilumą užtikrinančioms institucijoms, o ne trumpalaikiam finansavimui apskritai.
- b) *Finansavimo šaltinių diversifikavimas.* Siekiant didinti ES kredito įstaigų finansavimo rinkų atsparumą, ES kredito įstaigos skatinamos diversifikuoti savo finansavimo šaltinius, t. y. ieškoti investuotojų įvairiose geografinėse teritorijose ir įvairiomis valiutomis. Visi politikos sprendimai dėl terminų JAV doleriais neatitiktųjų ribojimo turi atitikti šioje srityje priimtus politikos sprendimus.
- c) *Tarptautinės bankininkystės struktūra/paskutinis skolinimosi šaltinis.* Viena iš priežasčių, kodėl galbūt reikėtų riboti terminų JAV doleriais (arba užsienio valiutomis apskritai) neatitiktumus, yra suvokimas, kad dabar centriniai bankai paprastai užtikrina likvidumą tik vietos valiuta, t. y. niekas neatlieka paskutinio skolinimosi šaltinio funkcijos. Centrinų bankų JAV dolerių apskaitos sandorių linijos, kurias teikia Federalinė rezervų sistema, gali būti laikinos arba po tam tikro laiko jomis nebebus naudojamos. Kadangi niekas neatlieka paskutinio skolinimosi šaltinio funkcijos, gali būti naudinga riboti riziką, kylančią ES kredito įstaigoms dėl likvidumo teikimo JAV doleriais arba užsienio valiutomis apskritai. Vis dėlto yra manančių, kad tokie veiksmai pakeis tendencijas ir paskatins bankininkystės globalizaciją.
- d) *Informacijos atskleidimo politika.* Palyginti su informacijos apie kapitalą ir kitus balanso straipsnius atskleidimu, ES kredito įstaigos paprastai labai riboja informaciją, susijusią su likvidumu ir finansavimu. Argumentai „už“ ir „prieš“ informacijos atskleidimą dažnai aptariai įvairiose kitose tarptautinėse grupėse, tačiau ESRV šios temos nėra išsamiai išnagrinėjusi. ESRV nuomone, kalbant apie pranašumus dėl finansavimo ir likvidumo atsparumo rodiklių atskleidimo, reikėtų apsvarstyti galimybę paskelbti rodiklius, parodančius priklausomybę nuo trumpalaikio finansavimo JAV doleriais ir kita užsienio valiuta, ir terminų JAV doleriais ar kita užsienio valiuta neatitiktumus, siekiant paskatinti drausmę rinkoje.

#### III.1. A rekomendacija – finansavimo JAV doleriais ir likvidumo stebėseną

Nacionalinėms priežiūros institucijoms rekomenduojama:

- 1) atidžiai stebėti kredito įstaigų finansavimą JAV doleriais ir jų prisiimamą likvidumo riziką; tai būtų dalis jų atliekamos kredito įstaigų bendrų finansavimo ir likvidumo pozicijų stebėsenos. Nacionalinės priežiūros institucijos turėtų itin atidžiai stebėti:
  - a) terminų JAV doleriais neatitiktumą;
  - b) finansavimo koncentraciją pagal kitos sandorio šalies rūšį, didžiausią dėmesį skiriant trumpalaikį finansavimą teikiančioms kitoms sandorių šalims;
  - c) JAV dolerių apskaitos sandorių (įskaitant valiutų palūkanų normų apskaitos sandorius) naudojimą;
  - d) rizikos pozicijas grupės viduje;
- 2) kol finansavimo JAV doleriais ir likvidumo rizikos pozicijos nepasiekė pernelyg aukšto lygio, apsvarstyti galimybę:
  - a) skatinti kredito įstaigas imtis veiksmų tinkamai valdyti rizikas, kylančias dėl terminų JAV doleriais neatitiktųjų;



- b) riboti riziką, kartu vengiant nevaldomo esamų finansavimo struktūrų reguliavimo/koregavimosi.

### III.1.1. Ekonominės priežastys

Atidžiau vertindamos ir stebėdamos, priežiūros institucijos galėtų geriau įvertinti finansavimo JAV doleriais rizikos pokyčius. Be to, tai padėtų joms skatinti kredito įstaigas imtis būtinų *ex ante* priemonių rizikos valdymui tobulinti ir per didelę riziką riboti. Žvelgiant iš makrolygio rizikos ribojimo perspektyvos, svarbu, kad tai būtų atliekama bankų sektorius ir atskirų įmonių lygiu.

Dėl nedidelių trumpalaikio finansavimo kainų (palyginti su ilgalaikiu finansavimu) gali kilti moralinė rizika, t. y. įmonės negalės tinkamai įvertinti apsidraudimo nuo rizikos, kylančios dėl problemų užsienio valiutų apskaitimo sandorių rinkose, kainos. Jei nepalankiomis rinkos sąlygomis kredito įstaigos tikisi valstybės įsikišimo, gali būti, kad jos per daug priklausomos nuo trumpalaikio finansavimo JAV doleriais. Rekomendacijos tikslas – padėti priežiūros institucijoms suvokti, kad jų bankų sektoriui kyla ši rizika, geriau suprasti teikiamo draudimo lygį ir galimos moralinės rizikos problema. Taip pat siekiama, kad kredito įstaigos žinotų apie tokių priežiūros institucijų interesą ir būtų galima dabar daryti poveikį jų elgsenai.

### III.1.2. Įvertinimas, aptariant pranašumus ir trūkumus

Šios rekomendacijos pranašumai:

- a) Tik atidžiai stebint galima nustatyti susikaupusią per didelę finansavimo JAV doleriais riziką ir imtis prevencinių priemonių kovoti su galima sisteminė rizika.
- b) Per daug nuo finansavimo JAV doleriais priklausančių kredito įstaigų moralinės rizikos problema galbūt sumažėtų, jei įmonės būtų geriau informuojamos, kad nacionalinės priežiūros institucijos stebi šią problemą.

Vis dėlto yra ir trūkumų:

- a) Gali būti neįmanoma stebėti finansavimo JAV doleriais šaltinių pagal sandorio šalių kategoriją, pavyzdžiui, kai vertybiniai popieriai išleidžiami per maklerį tarpininką.
- b) Atitikties kriterijų įgyvendinimo išlaidos, kurias patiria priežiūros institucijos tobulindamos priežiūros procesą.

### III.1.3. Tolesni veiksmai

#### III.1.3.1. Laikas

Nacionalinių priežiūros institucijų prašoma iki 2012 m. birželio 30 d. ESRV pateikti ataskaitą apie veiksmus, kurių buvo imtasi šiai rekomendacijai įgyvendinti.

#### III.1.3.2. Atitikties kriterijai

Nustatyti šie atitikties kriterijai:

- a) stebėti bankų sektoriaus finansavimo ir likvidumo sąlygas, t. y. bent jau: i) finansavimo JAV doleriais šaltinius ir naudojimą; ii) turto JAV doleriais ir įsipareigojimų JAV doleriais terminų neatitikimus bei vidaus turto ir vidaus įsipareigojimų terminų neatitikimus svarbiausiais laiko intervalais <sup>(1)</sup> <sup>(2)</sup>; iii) įsipareigojimų JAV doleriais finansavimą, kurį teikia kiekviena reikšminga kitų sandorių šalių kategorija (tai stebėdamos, nacionalinės priežiūros institucijos turėtų pateikti savo nuomonę dėl galimybės nuolat stebėti tokių sandorių šalių koncentracijas); iv) JAV dolerių apskaitimo sandorių rinkų naudojimą; v) rizikos pozicijas grupės viduje;
- b) riboti likvidumo ir finansavimo riziką, kai ji gali tapti pernelyg didelė.

#### III.1.3.3. Ataskaitos dėl tolesnių veiksmų

Ataskaitoje turėtų būti aptarti visi atitikties kriterijai ir nurodyti:

- a) procesai, taikomi finansavimo ir likvidumo JAV doleriais rizikai stebėti;
- b) atitikties kriterijų nuostatose nustatyti rodikliai;
- c) jei tinka, finansavimo ir likvidumo rizikai taikomi apribojimai.

<sup>(1)</sup> Laiko intervalus nustato kiekviena nacionalinė institucija.

<sup>(2)</sup> Šis rodiklis atitinka Bazelio III sistemos stebėjimo priemonę III.1 dėl sutartinių terminų neatitikimų, žr. *Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*, December 2010, p. 32–33. Daugiau informacijos paskelbta TAB interneto svetainėje <http://www.bis.org>

### III.2. B rekomendacija – ypatingųjų atvejų finansavimo planai

Nacionalinėms priežiūros institucijoms rekomenduojama:

- 1) užtikrinti, kad savo ypatingųjų atvejų finansavimo planuose kredito įstaigos numatytų savo vadovybės veiksmus finansavimo JAV doleriais sukretimui valdyti ir kad šios kredito įstaigos būtų apsvarsčiusios tokių veiksmų galimybes, jei tuo pačiu metu jų bandytų imtis daugiau nei viena kredito įstaiga. Ypatingųjų atvejų finansavimo planuose turėtų būti apsvarstyti bent galimi ypatingųjų atvejų finansavimo šaltiniai, jei sumažėtų pasiūla iš skirtingų kitų sandorių šalių kategorijų;
- 2) įvertinti ypatingųjų atvejų finansavimo planuose numatytų šių kredito įstaigų vadovybės veiksmų galimybes viso bankų sektoriaus lygiu. Jeigu manoma, kad kredito įstaigų vienalaikiai veiksmai galėtų sukelti sistemine riziką, nacionalinėms priežiūros institucijoms rekomenduojama apsvarstyti veiksmus šiai rizikai sumažinti ir šių veiksmų poveikį ES bankų sektoriaus stabilumui.

#### III.2.1. Ekonominės priežastys

Kredito įstaigos turi įvertinti riziką, susijusią būtent su jų finansavimu JAV doleriais, ir pasirengti galimiems neramumams ar nepalankioms sąlygoms. Šia rekomendacija trumpu laikotarpiu turėtų būti užtikrinama, kad kredito įstaigos, gaunančios didelį finansavimą JAV doleriais, turėtų bent minimalias ypatingųjų atvejų finansavimo priemones, kad susidarius ypatingai padėčiai su finansavimu susijusios problemos netaptų dar sudėtingesnės.

Jei vykdydamos savo ypatingųjų atvejų finansavimo planus kredito įstaigos vienodai arba panašiai reaguotų į finansavimo JAV doleriais rinkų sukrėtimus, dėl neramumų rinkoje tai galėtų sukelti naujų sisteminių problemų. Pavyzdžiui, jei tvyrant įtampai finansavimo JAV doleriais rinkose daug kredito įstaigų ketintų parduoti tam tikro tipo likvidų turtą arba pasitikėti konkrečiu finansavimo šaltiniu, kiltų pavojus tokio tipo ypatingųjų atvejų finansavimo efektyvumui.

#### III.2.2. Įvertinimas, aptariant pranašumus ir trūkumus

Šios rekomendacijos pranašumai:

- a) Turėdamos ypatingųjų atvejų finansavimo planus, susijusius su finansavimu JAV doleriais, kredito įstaigos sumažintų nenumatytų sprendimų dėl neramumų finansavimo JAV doleriais rinkose poreikį.
- b) Be to, šie planai padėtų kredito įstaigoms įvertinti ir savo finansavimo sprendimuose internalizuoti išlaidas, galinčias atsirasti dėl finansavimo JAV doleriais krizės arba kitų galimų susijusių neramumų.

Vis dėlto yra ir trūkumų:

- c) Jei susidūrusios su išplitusiomis finansavimo JAV doleriais problemomis daug kredito įstaigų panašiai reaguotų į situaciją pagal savo ypatingųjų atvejų finansavimo planus, dėl ypatingųjų atvejų finansavimo sprendimų koncentracijos galėtų padidėti sisteminė rizika.
- d) Neaišku, ar praktiškai yra taikomos kokios nors ypatingųjų atvejų finansavimo priemonės, išskyrus tam tikras valdžios institucijų intervencijas, kurios gali būti veiksmingos, ypač jei krizė dėl nepasitikėjimo finansavimo JAV doleriais rinkomis išplistų.

#### III.2.3. Tolesni veiksmai

##### III.2.3.1. Laikas

Adresatų prašoma iki 2012 m. birželio 30 d. pateikti ataskaitą ESRV apie veiksmus, kurių buvo imtasi šiai rekomendacijai įgyvendinti.

##### III.2.3.2. Atitikties kriterijai

Nustatyti šie atitikties kriterijai:

- a) kredito įstaigos, kuriose, atitinkamos nacionalinės priežiūros institucijos nuomone, JAV doleris yra svarbi finansavimo valiuta, turi parengti ypatingųjų atvejų finansavimo planus dėl finansavimo JAV doleriais;
- b) priežiūros institucijos turi įvertinti planus, siekdamas nustatyti, ar tikėtina, kad kilus krizei vienu metu gali būti priimta daug panašių sprendimų, nes gali būti, kad tai dar labiau pablogintų situaciją;
- c) sumažinti galimybę, kad dėl atitinkamų kredito įstaigų panašių ypatingųjų atvejų finansavimo JAV doleriais planų kils sisteminė rizika.

### III.2.3.3. Ataskaitos dėl tolesnių veiksmų

Ataskaitoje turėtų būti aptarti visi atitikties kriterijai ir nurodyta:

- a) priežiūros veiksmai, kurių imtasi siekiant užtikrinti, kad atitinkamos kredito įstaigos turėtų parengusios ypatingųjų atvejų finansavimo planus dėl finansavimo JAV doleriais;
- b) galimos sisteminės problemos, pastebėtos vertinant ypatingųjų atvejų finansavimo planus, ir priežiūros veiksmai, kurių imtasi šioms problemoms spręsti.

### **BENDRAS POLITIKOS PRIEMONIŲ ĮVERTINIMAS**

Rekomendacijų tikslas – ateityje išvengti su ES kredito įstaigų finansavimu JAV doleriais susijusios įtampos, panašios į kilusią per 2008 ir 2011 m. finansų krizes.

Rekomendacijos yra labai naudingos tuo, kad padės nacionalinėms priežiūros institucijoms ir EBI geriau nustatyti susikaupusią per didelio finansavimo JAV doleriais riziką ir imtis prevencinių priemonių kovai su galima sisteme rizika.

Rekomendacijomis siekiama sumažinti su ES kredito įstaigomis susijusią moralinę riziką, užtikrinant, kad jos tinkamai įvertintų ir internalizuotų išlaidas, patiriamas draudžiantis nuo finansavimo suvaržymų rizikos. Jei nepalankiomis rinkos sąlygomis ES kredito įstaigos tikėtis valstybės įsikišimo, jos gali tapti per daug priklausomos nuo trumpalaikio finansavimo JAV doleriais. Tobulindamos stebėsenos ir priežiūros politiką, priežiūros institucijos geriau įvertins bankų sektoriui kylantį finansavimo ir likvidumo JAV doleriais riziką ir galimą moralinės rizikos problemą.

Pradėjus vykdyti ypatingųjų atvejų finansavimo planus, bus lengviau įgyvendinti tikslą internalizuoti ES kredito įstaigų finansavimo JAV doleriais riziką ir didinti ES kredito įstaigų atsparumą suvaržymams finansavimo JAV doleriais rinkose, sumažinant nenumatytų sprendimų dėl neramumų finansavimo JAV doleriais rinkose poreikį. Žvelgiant iš makrolygio rizikos ribojimo perspektyvos, svarbu, kad rekomendacijomis būtų siekiama sumažinti sisteminę riziką, galinčią kilti dėl vienalaikių veiksmų, kurių ES kredito įstaigos imtųsi kilus neramumams rinkose, ir taip išvengti nevaldomo finansavimo struktūrų koregavimosi.

Visų įgyvendintų rekomendacijų numatoma nauda yra didesnė už su jų įgyvendinimu susijusias išlaidas. Pagrindinės išlaidos yra susijusios su nacionalinių priežiūros institucijų atitikties kriterijų įgyvendinimo sąnaudomis, vykdam atidesnės stebėsenos ir išsamesnių ataskaitų reikalavimus, ir griežtesniais priežiūros institucijų reikalavimais, kuriuos turės vykdyti ES kredito įstaigos.

## PRIEDĖLIS

**DUOMENŲ APIE ES KREDITO ĮSTAIGŲ FINANSAVIMĄ JAV DOLERIAIS SAVANORIŠKAS RINKIMAS**

Europos sisteminės rizikos valdybos (ESRV) informacija, kurią rinkdamos duomenis jai pateikė nacionalinės priežiūros institucijos, sukaupta naudojant du duomenų šablonus ir klausimyną. Pirmasis duomenų šablonas (A šablonas) parengtas pagal 2011 m. Europos bankininkystės institucijos (EBI) likvidumo rizikos vertinimo šabloną. Į A šabloną buvo įtraukti pagal terminus suskirstyti duomenys apie grynųjų pinigų įplaukas ir išlaidas, likvidumo atsvaros pajėgumą ir finansavimo planus. Antrajame duomenų šablone (B šablonas) daugiausia dėmesio skiriama ES kredito įstaigų balansų pozicijoms, ypač susijusioms su turto ir išpareigojimais JAV doleriais. Jis labiau pritaikytas ESRV poreikiams. Be to, buvo parengtas papildomas klausimynas kokybinei informacijai apie ES kredito įstaigų priklausomybę nuo finansavimo JAV doleriais pateikti ir priežiūros informacijai šiuo klausimu surinkti.

Informacijos užklauso buvo pateiktos visoms valstybėms narėms, siekiant pagal galimybes surinkti kuo daugiau duomenų bent apie tas ES kredito įstaigas, kurios turi dideles išpareigojimų JAV doleriais pozicijas (t. y. bent 5 % bendros išpareigojimų sumos). Duomenys buvo renkami iš 17 valstybių narių kredito įstaigų. Airija, Bulgarija, Čekija, Estija, Lenkija, Portugalija, Slovėnija, Suomija ir Vengrija nusprendė nedalyvauti renkanti duomenis. Informaciją buvo galima pateikti atskirų įstaigų lygiu, o teikiant bent trijų įstaigų bendrus duomenis – šalies lygiu. Atskirų ES kredito įstaigų konfidencialūs duomenys buvo anonimizuoti, sudedant trijų arba daugiau įstaigų duomenis.

A šablono duomenys, kurie daugeliu atvejų jau buvo paskelbti pateikiant EBI likvidumo rizikos vertinimą, apima 2010 m. gruodžio pabaigos pozicijas. B šablono ataskaitinė data, į kurią atsižvelgiant buvo renkami tik tie duomenys, kurie pagal apimtį tinkami ESRV analizei, išskyrus kelias išimtis, yra 2011 m. birželio pabaiga (žr. lentelę).

*Lentelė***B šablono duomenų imties santrauka**

Valstybė narė	ES kredito įstaigų skaičius imtyje	Imties dalis, apimanti šalies bankų sektorį	Apskaitos tipas	Ataskaitinis laikotarpis
BE	2	33 %	individuali	2011 m. birželis
DE	8	31 %	individuali	2011 m. birželis
DK	1		konsoliduota	2010 m. gruodis
ES	2	22 %	konsoliduota ir iš dalies konsoliduota	2010 m. gruodis/2011 m. birželis
FR	3	72 %	konsoliduota	2011 m. birželis
GR	3	63 %	konsoliduota	2011 m. kovas
IT	2	50 %	konsoliduota	2010 m. gruodis
LU	76	95 %	individuali	2011 m. birželis
LV	14	40 %	individuali	2011 m. sausis
MT	12	76 %	konsoliduota	2011 m. birželis
NL	2	58 %	konsoliduota	2010 m. gruodis/2010 m. birželis
SE	4	91 %	konsoliduota	2011 m. birželis
SK	31	98 %	individuali	2011 m. birželis

Valstybė narė	ES kredito įstaigų skaičius imtyje	Imties dalis, apimanti šalies bankų sektorių	Apskaitos tipas	Ataskaitinis laikotarpis
UK	3	72 %	konsoliduota	2011 m. liepa
Iš viso	163	48 %	—	—

Šaltinis: ESRV ir valstybių narių vidaus skaičiavimai.

Pastabos. Belgijos, Vokietijos, Liuksemburgo, Latvijos ir Slovakijos duomenys yra nekonsoliduoti ir neapima ES kredito įstaigų JAV filialų ir patrunuojamųjų bankų duomenų. ES bankų sektoriaus viso konsoliduoto turto atžvilgiu, ES kredito įstaigų imties dalis apskaičiuota naudojant 2010 m. pabaigos duomenis. Maltos imties dalis apima visą bankų sektorių (įskaitant užsienio kredito įstaigas). Vokietijos, Liuksemburgo ir Latvijos dalis apima 2011 m. birželio mėn. turėtą šalies pinigų finansinių institucijų sektoriaus visą nekonsoliduotą turtą.